

**معاونین محترم پژوهش و فناوری :
دانشگاه‌های:**

آیتا... العظمی بروجردی(ره) - آیتا... حائری میبد - اراک - اردکان - ارومیه - اصفهان - الزهرا(س) - ایلام - بجنورد - بزرگمهر قائنات - بناب - بوعلی سینا - بیرجند - بین المللی امام خمینی(ره) - پیام نور - تبریز - تحصیلات تکمیلی در علوم پایه زنجان - تحصیلات تکمیلی صنعتی فناوری پیشرفته کرمان - تربت حیدریه - تربیت مدرس - تفرش - تهران - جامع علمی، کاربردی - حکیم سجزوی - چهارم - جیرفت - خلیج فارس - خوارزمی - فرزاتگان سمنان(خواهران) - دامغان - دریانوردی و علوم دریایی چابهار - رازی - زابل - زنجان - سلمان فارسی کازرون - سمنان - سیدجمال الدین اسدآبادی - سیستان و بلوچستان - صنعتی شاهرود - شهید باهنر کرمان - شهید بهشتی - شهید چمران اهواز - شهید مدنی آذربایجان - شهرکرد - شیراز - صنعتی اراک - صنعتی ارومیه - صنعتی اصفهان - صنعتی امیرکبیر - صنعتی بابل - صنعتی بیرجند - صنعتی جندی شاپور - صنعتی خاتم الانبیا(ص) بهبهان - صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی - صنعتی سهند تبریز - صنعتی سیرجان - صنعتی شریف - صنعتی شهدای هویزه - صنعتی شیراز - صنعتی قم - صنعتی کرمانشاه - صنعتی همدان - علامه طباطبائی - علم و صنعت ایران - علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان - علوم و فنون دریایی خرمشهر - علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری - علم و فناوری مازندران(بهشهر) - فردوسی مشهد - فسا - فنی و حرفه‌ای - فناوریهای نوین آمل - قم - کاشان - کردستان - علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان - کوثر بجنورد - گلستان - گنبد - گیلان - لرستان - مازندران - محقق اردبیلی - مراغه - ملایر - مهندسی فناوری های نوین قوچان - نیشابور - ولایت - ولیعصر(عج) رفسنجان - هرمزگان - هنر - هنر اسلامی تبریز - هنر اصفهان - هنر شیراز - یاسوج - یزد - شاهد - تربیت دبیر شهید رجایی

مجتمع آموزش عالی: بم - زرنند - سراوان - فنی و مهندسی اسفراین - گناباد

دانشکده: ریاضی و کامپیوتر خوانسار - فنی و مهندسی گلپهار - فنی و مهندسی گرمسار - فنی و مهندسی گلپایگان - قرآن وحدیث - علوم انسانی حضرت نرجس(س) - علوم انسانی حضرت معصومه (س) - کشاورزی شیروان - کشاورزی و منابع طبیعی داراب - کشاورزی و دامپروری تربت جام - فنی و مهندسی حضرت زینب (س) سبزوار (ویژه خواهران) - محیط زیست

پژوهشگاه‌ها: بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله - پلیمر و پتروشیمی ایران - تربیت بدنی و علوم ورزشی - حوزه و دانشگاه - دانشهای بنیادی - شیمی و مهندسی شیمی ایران - علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - علوم و فناوری اطلاعات علمی ایران *IrandoC* - ملى مهندسی ژنتیک و زیست فناوری - مواد و انرژی - هوا فضا - ملی اقیانوس شناسی و علوم جوی

پژوهشکده‌ها: علوم و صنایع غذایی

مراکز/بنیاد: استهبان(ویژه پسران) - اقلید - تحقیقات سیاست علمی کشور - تحقیقات نجوم و اختر فیزیک مراغه - شهید مدرس شهرضا - فنی و مهندسی بوئین زهرا - فیروزآباد - کاشمر(ویژه پسران) - لار (ویژه پسران) - لاهرد - محلات (ویژه پسران) - مطالعات و همکاری‌های علمی بین المللی *(ISMO)* - منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری - ممسنی - نشر دانشگاهی - بنیاد دانشنامه نگاری ایران

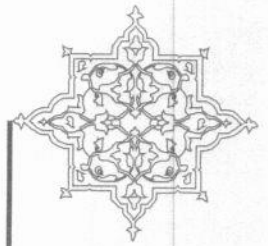
موزه: ملی علوم و فناوری ج.ا.ا.

مؤسسه/سازمان‌ها: مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی - مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران - مؤسسه پژوهشی علوم و فناوری رنگ و پوشش - سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران - سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی(سمت) - موسسه مطالعات و مدیریت جامع تخصصی جمعیت کشور

پارک‌های علم و فناوری استان: پارک زیست فناوری خلیج فارس - پارک علم و فناوری استان خراسان - پارک علم و فناوری استان فارس - پارک علم و فناوری استان گیلان - پارک علم و فناوری استان مرکزی - پارک علم و فناوری استان سمنان - پارک علم و فناوری استان یزد - پارک علم و فناوری استان آذربایجان شرقی - پارک علم و فناوری استان کرمان - پارک علم و فناوری استان خوزستان - پارک علم و فناوری استان هرمزگان - پارک علم و فناوری استان خراسان شمالی - پارک علم و فناوری استان مازندران - پارک علم و فناوری چهارمحال بختیاری - پارک علم و فناوری استان قم - پارک علم و فناوری استان خراسان جنوبی - پارک علم و فناوری استان سیستان و بلوچستان - پارک علم و فناوری استان ایلام - پارک علم و فناوری استان کردستان - پارک علم و فناوری استان همدان - پارک علم و فناوری بوشهر - پارک علم و فناوری دانشگاه تهران - پارک علم و فناوری زیرآب سوادکوه - پارک علم و فناوری استان قزوین - پارک علم و فناوری دانشگاه صنعتی شریف - پارک علم و فناوری استان لرستان - پارک علم و فناوری استان گلستان - پارک علم و فناوری دانشگاه تربیت مدرس - پارک علم و فناوری دانشگاه ارومیه - پارک علم و فناوری دانشگاه سمنان - پارک علم و فناوری تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان - شهرک تحقیقاتی اصفهان - پارک علم و فناوری استان اردبیل .

نشانی:

تهران - شهرک قدس
میدان صنعت ، خیابان
خوردین ، خیابان هرمزان ،
نبش خیابان پیروزان جنوبی
کد پستی: ۱۴۶۶۶-۶۴۸۹۱
شماره تلفن: ۸۲۲۳۱۰۰۰
صندوق پستی:
تهران ۱۴۶۶۵-۱۵۱۳
Website: www.msrt.ir
Email: info@msrt.ir

با سلام و احترام

به استحضار می‌رساند رعایت اصول ایمنی در آزمایشگاه‌ها و رعایت الزامات و استانداردهای اولیه ایمنی کارکنان و مراجعه کنندگان از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد که عدم رعایت آن می‌تواند خسارات جانی و مالی جبران ناپذیری برای محققین که سرمایه‌های ملی کشور محسوب می‌شوند داشته باشد. لذا با توجه به اهمیت موضوع، در راستای اجرای سیاست‌های شبکه آزمایشگاه‌های علمی ایران (شاعا) در نظر است کلیه آزمایشگاه‌های دانشگاه‌ها و مراکز پژوهش و فناوری منطبق با دستورالعمل اجرایی شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست (HSE) (پیوست)، ساماندهی و یک الگوی مناسب با رعایت تمامی استانداردهای بین‌المللی با استقرار نظام HSE که منجر به افزایش اعتبار، بازده و سودآوری آن آزمایشگاه در سطح ملی و بین‌المللی شود، در دستور کار قرار گیرد. لذا خواهشمند است برای انجام این پروژه مهم و ارزشمند ملی موارد زیر در آزمایشگاه‌های آن دانشگاه/مرکز پژوهشی مورد توجه دقیق قرار گرفته و گزارش عملکرد آن به ستاد شبکه آزمایشگاه‌های علمی ایران ارسال شود. بدیهی است این معاونت تخصیص بودجه‌های تجهیزاتی را هماهنگ با استقرار نظام HSE در آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها لحاظ می‌نماید. در این راستا اقدامات ذیل لازم است:

- ۱- ابلاغ مجدد دستورالعمل شورای HSE به تمامی آزمایشگاه‌های مستقر در آن دانشگاه/مرکز پژوهشی و پیاده سازی راهکارهای مهم در جهت استقرار نظام HSE
- ۲- تدوین شرح وظایف دقیق شورای HSE مستقر در آن دانشگاه / مرکز پژوهشی در جهت ارتقای سطح ایمنی در آزمایشگاه‌های تحقیقاتی خصوصا عضو شاعا
- ۳- علاوه بر اعضای محترم شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست که در دستورالعمل اجرایی پیوست به آن اشاره شده است، رئیس محترم آزمایشگاه، اقدامات لازم را برای نظارت بر رعایت اصول ایمنی در آزمایشگاه طرح‌ریزی و به اجرا گذارد. در این راستا لازم است که کلیه اصول برای استفاده از تجهیزات آزمایشگاهی و مواد شیمیایی خطرزا در بالای هر دستگاه اعلام شود. تدوین و آموزش اصول ایمنی به کاربران و دانشجویان نیز الزام آور است.
- ۴- درماده ۳ دستورالعمل اجرایی شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست به وظایف شورا اشاره شده است. پیشنهاد می‌شود دستورالعمل ایمنی محیط آزمایشگاه و کارکنان، دستورالعمل دفع پسماندها، دستورالعمل آموزش کارکنان آزمایشگاه، دستورالعمل نگهداری و کار با مواد شیمیایی و اطفاء حریق و همچنین تدوین سایر دستورالعمل‌های اجرایی در دستور کار شورا با فوریت موضوع قرار گیرد. لازم به ذکر است که رعایت امور فوق در جهت حفظ محیط زیست از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.
- ۵- تنگناها و چالش‌های موجود در جهت استقرار نظام HSE مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد و راهکارهای لازم برای حل آن‌ها تدوین و در دستور کار آن دانشگاه/مرکز پژوهشی قرار گیرد.

نشانی:

تهران - شهرک قدس
میدان صنعت، خیابان
خوردین، خیابان هرمان،
نیش خیابان پیروزان جنوبی
کد پستی: ۱۴۶۶۶-۶۴۸۹۱
شماره تلفن: ۸۲۲۳۱۰۰۰
صندوق پستی:
تهران ۱۵۱۳-۱۴۶۶۵
Website: www.msrt.ir
Email: info@msrt.ir

تاریخ: ۱۳۹۷/۱۰/۱۹

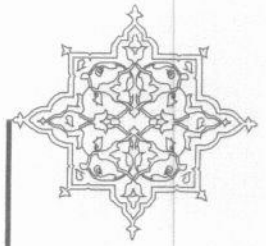
شماره: ۳۲۹۴۵۲۶

پیوست: در

بسمه تعالی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری

تاریخ: ۱۳۹۷ / ۱۰ / ۱۹
شماره: ۳۱۲۹۴۰۳۴
پیوست:

قابل ذکر است فایل PDF دستورالعمل اجرایی شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها در سایت <https://shaa.msrt.ir> در قسمت دستورالعمل و آمار جهت بهره برداری قرار گرفته است. جهت کسب اطلاعات بیشتر، سرکار خانم زالی با شماره تلفن ۸۲۲۳۳۵۶۰ حضورتان معرفی می‌شوند.

عبداله ساداته نیسی

مدیر کل دفتر حمایت و پشتیبانی آهور پژوهش و فناوری

نشانی:

تهران - شهرک قدس
میدان صنعت، خیابان
خوردین، خیابان هرمزان،
نبش خیابان پیروزان جنوبی
کد پستی: ۶۴۸۹۱-۱۴۶۶۶
شماره تلفن: ۸۲۲۳۱۰۰۰
صندوق پستی:
تهران ۱۵۱۳-۱۴۶۶۵

Website: www.msrt.ir

Email: info@msrt.ir

سازمان آزمایشگاه‌های علمی ایران

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

معاونت پژوهش و فناوری

دستورالعمل اجرایی شورای نظام ایمنی، سلامت و محیط زیست آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها

وحید احمدی

معاون پژوهش و فناوری

دی ماه ۱۳۹۴

فرم مشخصات سند

عنوان سند: دستورالعمل اجرایی شورای نظام ایمنی، سلامت و محیط زیست آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها

تاریخ تصویب سند: ۱۳۹۴/۱۰/۰۹

شماره سند: ۳/۲۱۲۴۸۷

تهیه کننده: دفتر حمایت و پشتیبانی امور پژوهش و فناوری

دستورالعمل اجرای شورای نظام ایمنی، سلامت و محیط زیست آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها با استناد به بند ۱ سیاست‌های کلی علم و فناوری ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و همچنین، سیاست‌ها و رویه‌های موجود در قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۳/۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی تدوین و جهت اجرا و اقدام به دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری ابلاغ می‌شود.

تصویب کننده:

وحید احمدی

معاون پژوهش و فناوری

دستورالعمل اجرایی شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها

مقدمه:

با توجه به اهمیت ایمنی، سلامت و محیط زیست در محیط‌های آزمایشگاهی و کارگاهی در مراکز تحقیقاتی، دانشگاهی و پارک‌های علم و فناوری و به منظور ایجاد شرایطی که در آن همه بتوانند با حداکثر ایمنی ممکن به کار خود ادامه دهند و آزمایشگاه و تجهیزات و مواد موجود در آن وضعیت مطلوب خود را داشته و دچار خسارات مختلف نگردند؛ «شورای نظام ایمنی، سلامت و محیط زیست»، به عنوان یک مرجع برای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و ارزیابی در این زمینه تشکیل می‌شود. سایر جزئیات مربوط به شکل‌گیری این شورا به شرح ذیل می‌باشد:

ماده ۱ - تعاریف

مؤسسه: منظور از مؤسسه دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی، مؤسسات آموزش عالی و پارک‌های علم و فناوری می‌باشد.

شورا: شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها که از این به بعد به اختصار شورا نامیده می‌شود.

HSE: منظور ایمنی، سلامت و محیط زیست می‌باشد.

ماده ۲- هدف

ارتقای ضریب ایمنی، سلامت و محیط زیست (HSE) فعالیت‌های تحقیقاتی متنوع و اهتمام در جهت جلوگیری و پیشگیری از خطرات احتمالی ناشی از انجام آزمایش‌های مختلف فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی و حفظ سلامت و سلامت افراد و محیط زیست با به‌کار بستن شیوه‌های علمی و استانداردهای لازم در سطح ملی و بین‌المللی در آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های مؤسسات.

ماده ۳- وظایف شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست

- ۱-۳ تدوین و تصویب آیین‌نامه‌های مرتبط برای بخش‌های تابعه مؤسسه،
- ۲-۳ تدوین و راه‌اندازی دوره‌های آموزشی ایمنی، سلامت و محیط زیست برای گروه‌های مختلف مؤسسه متناسب با فعالیت‌ها اجرایی آنها،
- ۳-۳ صدور گواهینامه دوره‌های آموزشی،
- ۴-۳ نظارت بر اجرای آیین‌نامه‌های مصوب شورا و نظارت مستمر،
- ۵-۳ انجام امور مربوط به ارتقای مؤسسه در زمینه‌های ایمنی، سلامت و محیط زیست،
- ۶-۳ تأیید ساختار فیزیکی آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های جدید از نظر رعایت اصول HSE قبل از شروع فعالیت در آن آزمایشگاه،

۷-۳ تأیید پروپوزال پایان نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی از لحاظ رعایت دستورالعمل HSE و
سنجش توانمندی ورود به آزمایشگاه و کارگاه،
۸-۳ تصویب اعتبارات برای اجرای نظام HSE در مؤسسه،

ماده ۴- ترکیب اعضای شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست در دانشگاه‌ها

ترکیب اعضای شورا به شرح زیر می‌باشند:

- ۱-۴ رئیس مؤسسه (رئیس شورا)
- ۲-۴ معاون پژوهش و فناوری (نائب رئیس شورا)
- ۳-۴ معاون آموزشی
- ۴-۴ معاون اداری، مالی
- ۵-۴ رئیس آزمایشگاه مرکزی (دبیر شورا)
- ۶-۲ رئیس پارک علم و فناوری (در صورت وجود)
- ۷-۴ روسای دانشکده‌های مربوطه
- ۸-۴ رئیس حراست مؤسسه
- ۹-۴ معاون دانشجویی
- ۱۰-۴ دو نفر از صاحب نظران در حوزه ایمنی، سلامت و محیط زیست (HSE) (با معرفی معاون پژوهش و فناوری و حکم ریاست شورا)
- ۱۱-۴ کارشناس ایمنی، حفاظت فنی و سلامت حرفه‌ای (با معرفی معاون پژوهش و فناوری و حکم ریاست شورا)
- ۱۲-۴ یک نفر از روسای مؤسسات پژوهشی درون دانشگاهی (در صورت وجود)

ماده ۵- ترکیب اعضای شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست در واحدهای پژوهشی

ترکیب اعضای شورا به شرح زیر می‌باشند:

- ۱-۵ رئیس مؤسسه (رئیس شورا)
- ۲-۵ معاون پژوهش و فناوری (نائب رئیس شورا)
- ۳-۵ معاون آموزشی (در صورت وجود)
- ۴-۵ معاون اداری، مالی
- ۵-۵ رئیس آزمایشگاه مرکزی (دبیر شورا)
- ۶-۵ روسای پژوهشکده‌های مربوطه
- ۷-۵ رئیس حراست مؤسسه
- ۸-۵ معاون دانشجویی (در صورت وجود)

۹-۵ دو نفر از صاحبانظران در حوزه ایمنی، سلامت و محیط زیست (HSE) (با معرفی معاون پژوهش و فناوری و حکم ریاست شورا)

۱۰-۵ کارشناس ایمنی، حفاظت فنی و سلامت حرفه‌ای (با معرفی معاون پژوهش و فناوری و حکم ریاست شورا)

ماده ۶- ترکیب اعضای شورای ایمنی، سلامت و محیط‌زیست در پارک‌های علم و فناوری وابسته به وزارت و جهاد دانشگاهی

ترکیب اعضای شورا به شرح ذیل می‌باشند:

۱-۶ رئیس مؤسسه (رئیس شورا)

۲-۶ معاون پژوهش و فناوری (نائب رئیس شورا)

۳-۶ معاون اداری، مالی

۴-۶ رئیس آزمایشگاه مرکزی (دبیر شورا)

۵-۶ حداقل ۳ و حداکثر ۵ تن از روسای شرکت‌های داخل پارک

۶-۶ رئیس حراست مؤسسه

۷-۶ دو نفر از صاحبانظران در حوزه ایمنی، سلامت و محیط زیست (HSE) (با معرفی معاون پژوهش و فناوری و حکم ریاست شورا)

۸-۶ کارشناس ایمنی، حفاظت فنی و سلامت حرفه‌ای (با معرفی معاون پژوهش و فناوری و حکم ریاست شورا)

ماده ۷- وظایف و اختیارات رئیس شورای ایمنی، سلامت و محیط‌زیست

۱-۷ پیگیری مصوبات شورا در هیات رئیسه،

۲-۷ پیگیری و تأمین اعتبارات مورد نیاز

۳-۷ صدور احکام اعضای شورا.

۴-۷ نظارت بر اجرای مصوبات شورا

۵-۷ عزل اعضای شورا

ماده ۸- وظایف دبیر شورای ایمنی، سلامت و محیط‌زیست

۱-۸ تهیه و پیشنهاد دستورالعمل‌های لازم نظام ایمنی، سلامت و محیط زیست (HSE) و ارائه به شورا

۲-۸ تدوین برنامه آموزش نیروی انسانی مرتبط با آزمایشگاه‌ها، اعم از نیروهای خدماتی، تکنسین‌ها،

کارشناسان، دانشجویان و اعضای هیأت علمی و ارائه آن به شورا

- ۳-۸ تهیه برنامه مناسب جهت نظارت و ارزیابی ایمنی، سلامت و محیط‌زیست (HSE) مؤسسه برطبق استانداردهای مصوب
- ۴-۸ هماهنگی با سازمان‌های محیط‌زیست، شهرداری، آتش‌نشانی، استاندارد و ... به منظور ارتقای ایمنی، سلامت و محیط‌زیست (HSE) در آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها
- ۵-۸ برنامه‌ریزی و هماهنگی لازم با سازمان‌های بین‌المللی جهت اخذ گواهینامه معتبر در ایمنی، سلامت و محیط‌زیست (HSE) مطابق نظر شورا
- ۶-۸ پیگیری و اجرای مصوبات شورا و ارائه گزارش
- ۷-۸ تدوین برنامه‌های مربوط به ایمنی، سلامت و محیط‌زیست (HSE) مؤسسه و ارائه آن به شورا
- ۸-۸ مستندسازی
- ۹-۸ ارسال گزارش عملکرد شورا به دفتر حمایت و پشتیبانی امور پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

ماده ۹- نحوه برگزاری جلسات شورای ایمنی، سلامت و محیط‌زیست

- ۱-۹ جلسات شورا حداکثر هر ۴ ماه یکبار برگزار می‌شود.
- ۲-۹ جلسات با حضور حداقل دو سوم رسمیت یافته و کلیه موارد با اکثریت آراء به تصویب می‌رسد. تبصره ۱: در مواقع ضروری با پیشنهاد دبیر شورا جلسه اضطراری تشکیل خواهد شد.

ماده ۱۰- دوره فعالیت شورای ایمنی، سلامت و محیط‌زیست

- ۱-۱۰ هر دوره فعالیت شورا ۴ سال می‌باشد.
- ۲-۱۰ عضویت مجدد اعضای در دوره‌های بعد بلامانع است.
- ۳-۱۰ در پایان هر دوره بنا به پیشنهاد معاون پژوهش و فناوری مؤسسه، احکام اعضای جدید شورا توسط رئیس مؤسسه صادر می‌شود.
- تبصره ۲: در صورت استعفا و یا غیبت غیرموجه هر یک از اعضای شورا در جلسات (به تعداد ۳ جلسه تداومی و یا ۵ جلسه متناوب) فرد جدید جایگزین وی خواهد شد.

ماده ۱۱- دبیرخانه شورای ایمنی، سلامت و محیط‌زیست در معاونت پژوهش و فناوری مؤسسه مستقر می‌شود.

ماده ۱۲- مسئولیت نظارت و اجرای این دستورالعمل با رئیس مؤسسه می‌باشد.

ماده ۱۳- اعتبار دستورالعمل

این دستورالعمل اجرایی در ۱۳ ماده و ۲ تبصره در تاریخ ۹۴/۱۰/۰۹ تصویب و تأیید گردیده است، اجرای این دستورالعمل از تاریخ تصویب در کلیه مراکز آموزشی، پژوهش و فناوری لازم الاجرا می‌باشد.